

POSTANOWIENIE

Dnia 16 grudnia 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Krzysztof Pietrzykowski (przewodniczący)

SSN Marta Romańska (sprawozdawca)

SSA Roman Dziczek

w sprawie ze skargi A. Spółki z o.o. w O.

o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Okręgowego z dnia 30 czerwca 2008 r.,

w sprawie z powództwa DB S. R. P. S.A. w Z.

przeciwko A. Spółce z o.o. w O.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 16 grudnia 2011 r.,

zażalenia skarżącej na postanowienie Sądu Apelacyjnego

z dnia 17 maja 2011 r., ,

1) oddala zażalenie:

2) zasądza od strony pozwanej na rzecz strony powodowej kwotę 2.700 (dwa tysiące siedemset) zł tytułem kosztów postępowania zażaleniowego.

Uzasadnienie

Sprzeciw pozwanej z 2 kwietnia 2008 r. od nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Okręgowy w postępowaniu upominawczym 10 marca 2008 r. i doręzonego pozwanej 17 marca 2008 r., został odrzucony postanowieniem tego Sądu z 5 kwietnia 2008 r., na podstawie art. 479^{8a} § 5 w zw. z art. 479⁹ § 2 k.p.c., z tej przyczyny, że pozwana nie dołączyła do środka zaskarżenia jego odpisu.

Wniosek pozwanej o przywrócenie terminu do wniesienia sprzeciwu od nakazu zapłaty, został oddalony postanowieniem Sądu Okręgowego z 6 czerwca 2008 r. i następnie – postanowieniem z 30 czerwca 2008 r., Sąd ten odrzucił sprzeciw pozwanej od nakazu zapłaty złożony przy wniosku o przywrócenie terminu. Postanowieniem z 17 września 2008 r. Sąd Apelacyjny oddalił zażalenie pozwanej na postanowienie z 30 czerwca 2008 r., stwierdzając, że przy jego wydaniu nie miało miejsca zarzucane przez pozwaną naruszenie art. 168 § 1 w zw. z art. 231 i 233 k.p.c. Nie znalazł też podstaw ku temu, żeby wystąpić – zgodnie z wnioskiem żalącej się - do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem prawnym o zgodność art. 479^{8a} § 5 k.p.c. z Konstytucją.

W piśmie z 25 czerwca 2009 r. (data nadania) pozwana wniosła o wznowienie postępowania zakończonego postanowieniem Sądu Okręgowego z 30 czerwca 2008 r., na podstawie art. 401¹ k.p.c. i w związku z tym, że wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 15 kwietnia 2009 r., Sk 28/08 (OTK-A 2009, nr 4, poz. 48, Dz. U. 2009, Nr 67, poz. 571), art. 479^{8a} § 5 k.p.c. został uznany za niezgodny z Konstytucją.

Postanowieniem z 13 listopada 2009 r. Sąd Okręgowy wznowił postępowanie zakończone prawomocnym postanowieniem z 30 czerwca 2008 r. i postanowienie to uchylił. Po merytorycznym rozpoznaniu sprawy na skutek wniesionego przez pozwaną sprzeciwu od nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu upominawczym, wyrokiem z 8 listopada 2009 r. Sąd Okręgowy zasądził od pozwanej na rzecz powódki całe dochodzone przez nią roszczenie wraz odsetkami i kosztami postępowania.

Rozpoznając apelację pozwanej od wyroku z 8 listopada 2009 r. Sąd Apelacyjny stwierdził, że wznowione postępowanie dotknięte było nieważnością. Wskazał przy tym, że orzeczeniem kończącym postępowanie w sprawie było postanowienie Sądu Apelacyjnego z 17 września 2008 r. oddalające zażalenie pozwanej na postanowienie z 30 września 2008 r. o odrzuceniu sprzeciwu od nakazu zapłaty. W konsekwencji, sądem wyłącznie właściwym do orzeczenia w przedmiocie wznowienia postępowania był sąd drugiej instancji. Za podstawę nieważności postępowania Sąd Apelacyjny przyjął art. 379 pkt 6 k.p.c., mający zastosowanie w drodze analogii do sytuacji, w której sąd okręgowy rozpoznał sprawę zastrzeżoną do właściwości sądu apelacyjnego. Zdaniem tego Sądu, prawidłowo skonstruowana skarga o wznowienie postępowania powinna wskazywać orzeczenie kończące postępowanie w sprawie oraz orzeczenie Sądu pierwszej instancji, nie zaś jedynie postanowienie z 30 czerwca 2008 r. W konsekwencji, postanowieniem z 17 maja 2011 r. Sąd Apelacyjny uchylił wyrok Sądu Okręgowego z 8 listopada 2010 r. zniósł postępowanie i odrzucił skargę pozwanej o wznowienie postępowania oraz orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego.

W zażaleniu na to postanowienie skarżąca zarzuciła, że zostało ono wydane z naruszeniem: - art. 399 § 2 k.p.c. w zw. z art. 412 § 2 k.p.c. przez przyjęcie, że przedmiotem rozpoznania Sądu Apelacyjnego była skarga o wznowienie postępowania, nie zaś powództwo; - art. 378 § 1 k.p.c. w zw. z art. 380 k.p.c. przez przyjęcie, że zakres kognicji Sądu drugiej instancji obejmował także kontrolę zasadności wznowienia postępowania, podczas gdy rozstrzygnięcie w tym zakresie nie zostało zaskarżone w sposób przewidziany w art. 380 k.p.c.; - art. 17 § 4 k.p.c. przez przyjęcie, że Sąd Okręgowy nie był właściwy do rozpoznania sprawy, w której wartość przedmiotu sporu wynosiła 310.688 zł; - art. 379 pkt 6 k.p.c. przez przyjęcie, że przyczynę nieważności postępowania może stanowić orzeczenie przez sąd okręgowy w sprawie należącej do właściwości sądu apelacyjnego; - art. 405 zd. 1 *in fine* k.p.c. przez jego niezastosowanie, chociaż skarga o wznowienie postępowania dotyczyła jedynie orzeczenia Sądu Okręgowego - art. 405 zd. 1 *in medio* k.p.c. przez jego niezastosowanie i przyjęcie braku właściwości Sądu Okręgowego do rozpoznania sprawy zakończonej jego

postanowieniem; - art. 385 i art. 386 § 1, 2 i 3 k.p.c. przez wydanie wskutek rozpoznania apelacji orzeczenia nieprzewidzianego w ustawie; - art. 410 § 1 k.p.c. przez jego zastosowanie, mimo że przepis ten odnosi się do sądu rozpoznającego skargę o wznowienie postępowania nie zaś rozstrzygającego o roszczeniu zgłoszonym w tym postępowaniu; - art. 384 k.p.c. przez jego niezastosowanie i wydanie orzeczenia niekorzystnego dla strony apelującej.

Skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu oraz o zasądzenie kosztów postępowania.

W odpowiedzi na zażalenie, powódka wniosła o jego oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Stosownie do art. 399 § 1 k.p.c. w wypadkach przewidzianych w ustawie można żądać wznowienia postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem. Możliwość wznowienia postępowania zakończonego nie orzeczeniem co do istoty, lecz postanowieniem, jako rozstrzygnięciem formalnie kończącym postępowanie, jest ograniczona tylko do jednej przesłanki wznowienia postępowania. Zgodnie z art. 399 § 2 k.p.c., na podstawie art. 401¹ k.p.c. postępowanie może być wznowione również w razie zakończenia go postanowieniem. Stosownie do 401¹ k.p.c., można żądać wznowienia postępowania w wypadku, gdy Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą, na podstawie którego zostało wydane orzeczenie. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego, aby stał się przesłanką wznowienia postępowania, musi dotyczyć nie jakiegokolwiek aktu w systemie prawnym, lecz tego aktu, który stanowił podstawę prawną wydania konkretnego orzeczenia, którego dotyczy skarga o wznowienie postępowania.

Zaskarżenie wyroku, jako orzeczenia rozstrzygającego sprawę co do istoty sprawy, że w granicach wyznaczonych podstawami skargi o wznowienie, we wznowionym postępowaniu ponownie zbadane zostaną te okoliczności, które zadecydowały o wyniku postępowania w sprawie. Zaskarżenie skargą o wznowienie postanowienia formalnie kończącego postępowanie powoduje, że w graniach dopuszczalnej i jedynej dla tego rodzaju orzeczenia podstawy

wznowienia, we wznowionym postępowaniu badaniu będą podlegały okoliczności, które zadecydowały o zakończeniu postępowania przez wydanie tego formalnego orzeczenia.

2. Postępowanie w niniejszej sprawie zakończone zostało co do jej istoty wydaniem przez Sąd Okręgowy nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, a do rozpoznania sprzeciwu pozwanego od nakazu nie doszło wskutek wydania przez Sąd Okręgowy postanowienia z 5 kwietnia 2008 r., odrzucającego ten środek zaskarżenia. Kolejny wniesiony sprzeciw pozwanej od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym został odrzucony postanowieniem z 30 września 2008 r., jako spóźniony, a to wobec oddalenia wniosku pozwanej o przywrócenie jej terminu do dokonania tej czynności procesowej. Zażalenie pozwanej na to postanowienie oddalono postanowieniem z 17 września 2008 r.

Obowiązkiem wnoszącego skargę o wznowienie postępowania jest oznaczenie orzeczenia, którego skarga dotyczy. Skarżąca uczyniła przedmiotem zaskarżenia skargą o wznowienie postępowania postanowienie Sądu Okręgowego z 30 czerwca 2008 r. Skierowana przeciwko temu postanowieniu skarga powinna wskazywać na przesłankę określoną w art. 401¹ k.p.c. odnoszącą się do podstaw jego wydania. Przewidziana w art. 401¹ k.p.c. podstawa wznowienia postępowania wynikała z wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 15 kwietnia 2009 r., SK 28/08, stwierdzającego niekonstytucyjność art. 479^{8a} § 5 k.p.c. Ten przepis w związku z art. 479⁹ § 2 k.p.c. stanowił podstawę wydania przez Sąd Okręgowy postanowienia z 5 kwietnia 2008 r., ale nie był podstawą wydania postanowienia z 30 czerwca 2008 r. ani też postanowienia z 17 września 2008 r. Postanowienia te były konsekwencją wniesienia sprzeciwu od nakazu wydanego w postępowaniu upominawczym po terminie, a zatem podstawą dla ich wydania był art. 504 § 1 k.p.c., w związku z oddaleniem wniosku pozwanej o przywrócenie terminu dla dokonania tej czynności procesowej, na podstawie art. 169 k.p.c.

Żądając wznowienia postępowania zakończonego postanowieniem z 30 czerwca 2008 r. skarżąca odwołała się do argumentów, przy wykorzystaniu których mogłaby podważać postanowienie z 5 kwietnia 2008 r. Wypada przy tym zauważyć, że wznowienie postępowania incydentalnego zakończonego odrzuceniem spóźnionego sprzeciwu po odmowie przywrócenia do dokonania tej

czynności nie mogłoby mieć wpływu na byt wcześniejszego postanowienia odrzucającego sprzeciw pozwanej od nakazu zapłaty, wniesiony wprawdzie w terminie, ale dotknięty brakami. Sąd Okręgowy, nie bacząc na to, że powołana przez pozwaną podstawą wznowienia nie ma związku z zaskarżonym rozstrzygnięciem, wznowił postępowanie w sprawie, uchylił swoje postanowienie z 30 czerwca 2008 r. i przeprowadził postępowanie co do istoty sprawy. W razie zaskarżenia skargą o wznowienie postępowania postanowienia z 5 kwietnia 2008 r. odrzucającego sprzeciw pozwanej ze wskazaniem na wzruszenie art. 479^{8a} § 5 k.p.c. przez Trybunał Konstytucyjny, wznowienie postępowania prowadziłoby do tego, że stwierdzone braki sprzeciwu nie uzasadniałyby jego odrzucenia, lecz potrzebę wezwania o ich uzupełnienie. Po uzupełnieniu braków sprzeciwu należałoby przeprowadzić postępowanie zmierzające do merytorycznego rozpoznania sprawy, a nakaz zapłaty utraciłby moc ze względu na samo skuteczne wniesienie sprzeciwu.

3. W rozważanej sytuacji procesowej nie można podzielić zarzutów skarżącej, jakoby w sprawie nie wystąpiły przesłanki nieważności postępowania.

Po pierwsze, na podstawie art. 379 pkt 4 i 6 k.p.c. nieważnością dotknięte było samo postępowanie wznowieniowe przed Sądem Okręgowym.

Sąd ten rozpoznał skargę sporządzoną z naruszeniem art. 399 § 2 k.p.c., w związku z błędnym wskazaniem w niej jako orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie postanowienia wydanego w pierwszej instancji i zaskarżonego następnie zażaleniem. Z tego względu skarga ta podlegała odrzuceniu jako niedopuszczalna (art. 410 § 1 k.p.c.). Jej rozpoznanie doprowadziło do sytuacji, w której Sąd Okręgowy orzekł w kwestii zastrzeżonej do właściwości Sądu Apelacyjnego, co na podstawie odpowiednio stosowanego art. 379 pkt 6 k.p.c. stanowiło przyczynę nieważności postępowania. Stanowisko to znajduje bezpośrednie oparcie w uchwale Sądu Najwyższego z 2 sierpnia 2006 r. (III CZP 46/06, OSNC 2007, nr 5, poz. 69), w której uzasadnieniu stwierdzono, że nieważność postępowania zachodzić może również w sytuacji, w której o wznowieniu postępowania orzekł sąd okręgowy w miejsce sądu apelacyjnego, będącego wyłącznie właściwym do rozpoznania sprawy na podstawie art. 405 k.p.c. Sąd Najwyższy opowiedział się za analogicznym

stosowaniem w takich sytuacjach art. 379 pkt 6 k.p.c., zauważając, że „treść normatywna art. 379 k.p.c. [...] ma walor uniwersalny i w żadnym razie nie odnosi się tylko do postępowania przed sądem pierwszej instancji”. Sąd Najwyższy w obecnym składzie nie podziela odmiennego stanowiska wyrażonego przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z 6 czerwca 2007 r. (III UZP 5/06, nie publ.).

Niezależnie od tego należy również zwrócić uwagę na dodatkową – pominiętą przez Sąd Apelacyjny – przyczynę nieważności postępowania ujętą w art. 379 pkt 4 k.p.c., wynikającą z rozpoznania skargi o wznowienie przez sąd orzekający w niewłaściwym składzie (tak również Sąd Najwyższy w uchwale z 2 sierpnia 2006 r., III CZP 46/06, OSNC 2007, nr 5, poz. 69). Skoro rozpoznanie skargi o wznowienie postępowania należało do Sądu Apelacyjnego orzekającego w składzie trzech sędziów, to orzeczenie o wznowieniu przez Sąd Okręgowy w składzie jednoosobowym stanowiło przyczynę nieważności postępowania na podstawie art. 379 pkt 4 k.p.c.

Po drugie, w konsekwencji pominięcia błędnego oznaczenia orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, Sąd Okręgowy rozpoznał merytorycznie sprawę, zakończoną wcześniejszym prawomocnym orzeczeniem, pomimo braku podstaw do wznowienia postępowania. Sąd Okręgowy orzekał w tym wypadku z naruszeniem powagi rzeczy osądzonej, co zgodnie z art. 379 pkt 3 k.p.c. stanowiło przyczynę nieważności postępowania w zakresie odnoszącym się do istoty sprawy.

Z uwagi na powyższe, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c. orzeczono jak w postanowieniu, o kosztach postępowania rozstrzygając na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. w zw. z art. 109 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c. w zw. z § 12 ust. 2 pkt 2 w zw. z § 6 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1349 ze zm.).